

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnicijemane za celoletno 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtrleta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrtr leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 9. septembra 1868. ~

Gospodarske stvari.

0 razdelitvi sopsanikov (gmajn).

Po predlogu dr. Tomanovem je v deželnem zboru 1866. leta dobil deželni odbor nalogo, osnovati postavu, po kateri bi se morali sopsaniki (gmajne) na Kranjskem razdeliti. Odbor, kteremu je bil dr. Toman poročevalec, je unidan izročil načrt deželnemu zboru. Nasvetoval je sledeče:

„Deželnemu odboru ni mogoče naštetiti zadržkov za stran razdelitve posamesnih sopsanikov in more le staviti svoje sklepe po premišljevanju sledečih okoliščin:

1. Naše ljudstvo se rado drži starega. Ta lastnost sama na sebi ni zaničljiva, mnogih zadevah rodbini, narodu in državi koristna; al ravno za stran gospodarstvenih napredkov malo vredna. Tako je bilo in je tudi pri drugih narodih in skrb vlade je povsod nadomestila postavu, kjer se po prosti volji ni zgodilo to, kar se v prid narodu in državi zgoditi mora; zato se mora veléti, zapovedati bolja poraba zemlje. Da je tako, priča se iz tega, da vkljub mnogovrstnim zapovedim, ktere bodo kmalu sto let stare, se niso do zdaj razdelili sopsaniki prostovoljno.

Le poduk in ukaz tedaj morata staro trmo omečiti in odstraniti. Poduk spada v knjige in časnike, ukaz ali postava pa je sredstvo deželnega zbora.

2. Razun tega so pa stare postave same na sebi morebiti bile prezgodnje in neugodne. Hvaliti sicer se mora na vso moč skrb vlade v preteklem stoletji za stran postav, zadevajočih gospodarstvene stvari, posebno za stran razdelitve sopsanikov in ohrambe borštov. Cesarica Marija Terezija je o tej zadevi več storila in nameravala, ko vsi njeni potomci. Ali razmera, po kateri je enemu spadala lastnina zemlje, drugemu pa le vžitek, in pa zveza podločnosti je stala dobremu napredku in razvitku postav nasproti. Postave se niso spolnovale. Grajščak se je morebiti bal, da po razdelitvi zná vendar le priti ob lastnino, čeravno bi bil rad zapisal v svoje grajščinske knjige še več urbarskih števílek, njemu z urbarialom ali s tlako, z desetino in prepisnino služnih, kar mu pa sopet pripustile niso postave. Pa ravno grajščinam je bila izročena izpeljava postav. Branile, upirale so se tedaj grajščine in političine gosposke; same na sebi ne preostre grajščinam so se kmalu podvrgle uporú „mogočnih“, in propal je sijajni namen dobrih pa vendar ne zadosti jasnih in določilnih postav, in zapal je dober začetek razdeljevanja in pobiljšanja nerodovitnih prostorov.

3. Žalosten nasledek zaostanja ni izostal; nikjer se ni hujše maščevala „stara navada“, „stara trma“ kot pri nas, in nikjer ni bilo več uzrokov in več potrebe, da bi bili sopsaniki se razdelili že davno. Sploh imamo

malo in malo dobre zemlje, davkov imamo več kot drugod, razvozljala se je pri nas grajščinska zveza vsled francoskega posilstva — ali ne neskrbnega gospodarstva popred ko drugod.

Kaj je tedaj zadržavalo vlado in oskrbnike deželne, da niso silili na razdelitev in pobiljšanje zanemarjenih zemljišč? Naj se pripravi odgovor in zagovor, kteri koli, neveljaven je vsak, kajti vidi se po vseh drugih pokrajinah cesarstva, da se je o tem skrbno ravnalo. Malo kje drugod se najde kak srenjsk sopsanik. Po drugih deželah na Nemškem, v Belgiji itd. pa zastonj iščeš takih sopsanikov, kterih pri nas v deželi več imamo ko travnikov. Zato je pa tudi pri nas nastalo veliko siromaštvo in najhujši njega hči — lakota, je že večkrat trkala na vrata naše domovine v pogubo narodu. Ne sme se več premišljevat, ali je pomagati ali ne, ker je mogoče in sicer z razdelitvijo in pobiljšanjem zemlje. — To je jasno, to je naša sveta dolžnost.

4. Pa tudi napredek človeštva sploh in posebno za stran gospodarstvenih reči nas sili v to. Vse nena ravne zveze za stran prostosti zemljišč so že skoraj nehale; padlo jih je nekaj že v poprejšnjem stoletji, druge so podrle postave 1848., 1849. in 1853. leta, pri nas pa je še posebno postava od 1816. leta podala pravico, da se smejo razdeliti zemljiščina posestva. Skupno posestvo, vikše gospodarstvo, podloštvo, služnost, robstvo in vse take razmere so ovire dobremu obdelovanju zemlje. Človeštvo se množi, potrebe se vekšajo, davki rastejo: pomoči je le v zemlji iskati, in ona leži tudi v zemlji kakor zaklad, ki ga dvigne tisti, ki jo zane marjeno in nerodovitno prevrže in spremeni v rodovitno blagodarnico. To je gotovo, da ni treba več premisliti in dokazati, in to se je spoznalo že pred 100 leti, da sopsaniki celi družbi vživalcev ne služijo tako, kakor njih obdelani kosci vsem in sleherne zaveze oprostenim deležnikom. Viša skrb opravičuje tedaj postavu za razdelitev in pobiljšanje sopsanikov.

5. Kakošna pa mora biti taka postava? Ali more taka biti, da na voljo pušča razdelitev, ali taka, da jo posilno (imperativno) zapoveduje?

Ako se bi pustila razdelitev na prosto voljo, postave ni treba. Postave same na sebi bistvo je povelje ali ukaz, da se mora izpolniti. Ako nima te sile in moči v sebi, neha biti postava, in je le poduk.

Ta ne spada v kolobar opravični deželnega zbora. Sicer pa je tudi načrt postav naložen odboru od zbora, tedaj sledi iz tega, da postava drugača biti ne more, kakor posilna.

Stareje postave imajo v obzoru še razmere podločnosti, ne morejo tedaj služiti zdanjim okoliščinam, in so sicer tudi prišle ob veljavo po postavah od 1808. in 1811. leta in po novi občinski postavi, kakor tudi po tisti od 1849. leta.

Gledé na vse to deželni odbor ne more drugače kakor predlagati postavo za posilno razdelitev sopsašnikov. Odbor tedaj, ko se bode ravno kmalu obhajala stoletnica prve enake postave od 5. novembra 1768. l. priporoča potrditev nove postave in dodaja pregled vseh dosedanjih razdelitev zadevajajočih postav:

S patentom od 5. novembra 1768. leta je bilo ukazano, da se morajo razdeliti po vseh českih in notranjskih deželah sopsašniki, naj jih posedvajo in uživajo podložniki sami ali z grajščinami vred. Zapovedano je, da se imajo razdeliti v enem letu in da se imajo razdeljeni sopsašniki pod kaznijo ali zgubo partov spremeniti v dveh letih potem v njive ali travnike, ter obeta se 10letno oproščenje višega davka.

Z ukazom od 26. maja 1769. leta se je izreklo, da razdeljeni sopsašniki imajo biti prosti 30 let desetine, in da imajo novi parti pripisati se starim posestvom ko neločljivi oddelki.

Z ukazom od 24. marca 1770. leta in od 23. avgusta 1770 se stavijo podlage, po kateri se imajo izpeljati razdelitve.

Z ukazom od 4. januarja 1780. leta se je sopet postavil brišt ali obrok razdelitve do konca aprila 1780. leta, sicer bi se imel izpeljati od kresij na stroške grajščin.

Z ukazom od 14. marca 1771. leta so sopet bile postavljene podlage razdelitvi.

S patentom od 14. aprila 1784. leta je ponovljena sopet obljuba oproščenja desetine za 30 let.

Z dvornim ukazom od 8. junija 1785. leta je zopet ukazano, da se ima izvršiti razdelitev in poboljšanje sopsašnikov v enem letu.

Z dvornim dekretom od 14. oktobra 1808. leta in z dvornim dekretom od 26. decembra 1811. leta se je pa odstopilo od silstva razdelitve, in se je le ukazalo, da naj se ljudstvo, kar je moč s podukom nagiblje.

Z občinsko postavo od 17. marca 1849. leta (§. 72, 73 in 74) je bilo zapovedano občinam, da imajo svoje lastnine tako oskrbovati, da kolikor mogoče dohodkov dadó, stavila pa se je prodaja občinske lastnine pod dovolitev deželnega zbora.

Po novi občinski postavi od 17. februarja 1866. leta (§. 62.) je zopet privoljenja za razdelitev občinske lastnine pri deželnem zboru iskati.

Po tem spregledu postav znalo bi se morebiti ugovarjati, da ni treba postav za posilno razdelitev sopsašnikov, ker novejša postave ne veljajo, temveč prve postave tekočega stoletja zavirajo. Ali ta ugovor ne velja.

Postavi od leta 1808. in 1811. leta niste nasprotne razdelitvi, in ukaz spreminjate v poduk, s kterima se pa zaželeni namen, kakor se vidi, ni dosegel. Občinske postave pa le zadevajo lastnino občinsko, ne pa lastnine sosesk ali srenj.

Ko bi pa občinske postave zabranjevale razdelitev srenjskih sopsašnikov, bile bi škodljive in morale bi se odstraniti.“ (Dal. prih.)

Gospodarske skušnje.

* Nasvet, kako zelje gosenic obraniti. — Tukaj pod Ptujem na širokem polji si kmetje daleč od domačih vrtov in host zelnike napravljajo, in vsi ti imajo na svojem polji med drugimi raznimi setvami letos prav lepo zelje. Onim posestnikom, kteri imajo blizu kake hoste, v kteri rastejo cvetoča drevesa ali sicer cvetlice, nasajeno zelje, so ga gosenice že nekoliko poškodovale; vendar ga še bo za domačo potrebo dovolj. Tistim posestnikom pa, kteri med cvetočimi

sadunosnimi drevesi, ali po vrtu in blizu hramov in luž zelnike imajo, so gosenice zelnike popolnoma pokončale, akoravno so jih hodili vsaki dan pobirat. — Ta skušnja nas tedaj uči, naj, ako je mogoče, se zeljne sajenke, to je, flance, sadijo na zelnik, ki je daleč od hramov, vrtov, sadnih dreves in host med drugimi setvami, kamor metulji le poredkoma prifrfrajo.

* Da gosenice repe ne pokončajo, ker, kakor se kaže, še metulji zmirom okoli nje letajo, opomnim častite bralce 1856. leta; tisto leto so gosenice nad repo planile in jo sčistega pohrustale na njivah, gori pri zelju omenjenih. Vsi po „Novicah“ razglašeni pripomočki so malo kaj ali nič opravili. Toraj našim gospodarjem po skušnji odobren pripomoček naznanjam. Takrat, to je, 1856. l. je neki posestnik imel 12 slogov repe blizu svojih hramov in vrtov; povsod so se je bile gosenice grozno lotile. Ta pridni mož je v začetku, ko so „Novice“ nasvetovale, popela in solitarja po repi trosil, jo je s solno vodo in s katranom škropil, al vse to bilo je zastoj. Slednjič pa si omisli vso repo na njivi z domačo družino poteptati z gosenicami vred, in — to je pomagalo. Repni koren je zdrav ostal, je pognal iznova novo zel po tem, ko gosenic ni bilo več na njivi, in je pridelal v jeseni obilo prav debele repe. Kdor ne verjame, ako bo treba, naj poskusi sam; zdaj še ni prepozno.

Davorin Roboskrivec.

Zdravniška skušnja.

* Pomoč, ako se človeku voda zapre. — Vsak dan vidite, dragi bralci, poleti in v jeseni okoli hiše, na dvorišči, po vrtih, po trati, okoli plotov, in tudi tu in tam na travnikih travo, čije listje je podobno topolovemu perju; ta trava raste na kupe meseca avgusta in septembra, ima belo-rdečkast cvet, nobena živad je ne je; imenujejo jo nekteri divjo topolko, nekteri pa divjo slez (populus repens, wilde Pappel). Naberite to travo pri vsaki hiši, kolikor je največ morete, in jo v senci posušite, da se more pozimi ali spomladi, ako bi taka bolezen koga zadela, rabiti. Rabi se pa tako: Napolni te divje topolke en lonec (pisker), ki drži najmanj tri bokale; skuhaj jo močno na vodi, in prav zavreto jo z loncem vred postavi v sedelo (Leibstuhl); nad lonec naj se bolnik vsede tako, da soparica spolovine in spodnji del trebuha ogreva; okoli krila gornega trebuha in hrbta se mora pa bolnik dobro zodejo zakriti. Tako stori trikrat na dan v jutro, opoldan in zvečer, in drugi dan zvečer se bo že zdravilna moč pokazala. To potrjujejo še žive in ozdravljene osebe 65, 72 in 83 let stare.

Davorin Roboskrivec.

Národne stvari.

Postava o ravnopravnosti slovenskega jezika v šolah in uradnijah.

V imenu deželnega odbora je 3. dan tega meseca v kranjskem deželnem zboru dr. Bleiweis poročal o tej zadevi to-le:

„Slavni zbor! Po sklepu deželnega zbora 1867. leta v 5. seji 28. dne svečana je dobil deželni odbor to-le nalogo: „naj izdela in prihodnjemu deželnemu zboru predloži načrt, kako bi se v vojvodini kranjski ravnopravnost slovenskega jezika v šolah, uradnijah in sodnijah uresničila.““

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 16. septembra 1868. ~

Gospodarske stvari.

O razdelitvi sopsašnikov (gmajn).

(Dalje in konec.)

Pomen „sopsašnikov“ zadeva vse take pašnike, ki so kake družbe solastnikov ali sovživalcev in ko so večidel ena srenja ali soseska ali pa sicer kaka skupina ali družba oseb, ki imajo do kakega pašnika posestne ali pašne pravice. Pravica teh ne izvira iz kakega političnega vira, ampak iz druge pravniške zveze. Zato se tudi ne morejo prištevati pašniki k lastninam občine, ki je le politična skupina več oseb ali srenj (sosesk). Le srenje, kakor je znano, imajo sopsašnike. Le če je kaka srenja (soseska) za-se tudi občina, se po naključji vjemata oba pomena: političski in pravniški; vendar zaradi tega niso sopsašniki lastnina občine, ki utegne več ali manj postati, temveč so lastnina srenje, ki zmiraj enaka ostane. Napačno je tedaj bilo in je napravilo mnogo nepotrebnih in nepravilnih pravnih odločb, da se po občinski postavi od 1849. leta te razmere niso ločile dosti ali celo motile in mešale od občin samih, včasih celo od političnih gospodsk.

Iz tega premišljevanja izvira, da občinske postave, ki prepovedujejo razdelitev ali prodajo občinske lastnine, ne segajo do srenjske lastnine.

Ugovor, da taka skupina oseb bi imela po 16. poglavju civilnega zakona pravico s svojim sopsašnikom po svoji volji ravnati in tedaj bi ne šlo jim dajati nove postave, ki bi kratile njih pravico, ne velja, ker skrb za ohranjenje in premoženje zemljiščin dohodkov velja, da se sme in mora iz stališča državnega in deželnega ukazati, kako se mora s srenjskim sopsašnikom ravnati, ako sopsostniki prostovoljno ne ravnajo prav.

Planine so zato izvzete, ker niso za drugo kot za pašo, in se skupno najkoristneje uživajo. Srenjski prostori po vaséh in trgih so potrebni za tržišča in semnjišča.

Tudi bikovnice bi se znale izvzeti, pa v naši deželi je pač malo srenj, ki bi se bika držale.

Po odločbi, po dogovoru, po pogodbi ali pa po razsodbi naj se odloči razdelitev. Kar zadene odločbo, utegne biti več sopsašnikov, zastran katerih je že mera posamesnih pravic od servitutnih komisij določena, sopsašniki pa še niso do zdaj razdeljeni. — Take odločbe se ne morejo in ne smejo podirati.

Kar se tiče dogovora, utegne ta zastran katerega pašnika v kateri srenji že obstati. Ako je tak dogovor pravno popolnoma veljaven, naj se tudi po njem izpelje razdelitev.

Kjer dozda zastran katerega pašnika ni ne take od-

ločbe, ne dogovora, naj se poskusi nova pogodba, ki je najkrajša pot in tudi pravična. Po prvem nasvetu poročevalca je bilo postavljeno, da je pogodba veljavna, če za pogodbo glasujete dve tretjini vseh posestnikov, in če imate ti dve tudi dve tretjini vseh pravic. Pa deželni odbor je mislil, da te meje ni potreba izreči ondi, kjer postava odločuje, ktere pogodbe sopsostnikov so veljavne, ktere ne.

Če se ne daje razdelitev tako izpeljati, mora razsodba podlago in mero razdelitvi postaviti.

To razsodbo ima izreči gospodski, kateri je sploh izročena vsa obravnava razdelitve. Tej gospodski bode naloga, da v vsakem primerljivi vse in posebne razmere spozna in po pravičnih vodilih mero za razdelitev tako izreče, da se nobenemu sodeložniku krivica ne godi.

Najbolje bi bilo, če bi se dalo sploh za vse sopsašniške razdelitve eno in isto pravilo za podlago, za mero razdelitve postaviti.

Ali če se premišluje, kako različne razmere, navade in okoliščine se nahajajo pri različnih sopsašnikih, se človek nekako boji, postaviti eno edino pravilo zastran vseh razdelitev veljavno.

Zato je odbor sklenil, da se razdelitev, ako se drugače ne dá dobiti za njo podlage, ima zgoditi po razsodbi gosposkini, ki je za celo obravnavo razdelitve postavljena v §. 9.; ni se mogel odločiti zato, da bi se bilo postavilo bodi-si katero pravilo za edino veljavno, po katerem bi morale odločevati gosposke. Poročevalec je sicer priporočal, da bi se bilo za razsodbo neko gotovo pravilo postavilo, in to po zemljah in sicer bi bila imela vsaka zemlja za toliko veljati, kolikor kateri posestnik v srenjo dela in plačuje, in je to podpiral tako-le: Najbolj pravična mera je mera po zemljah (gruntih), ker od začetka so postale pravice do pašnikov po tej meri, in so se obdržale tudi večidel tako. Gotovo je, da želijo več posestniki, da se razdelé pašniki po davkih ali po živini; al nobena teh mer ni tako pravična, kakor ona po zemljah. Marsikter plačuje več davkov, kakor jih spada od njegove lastnine v srenji ležeče zemlje, kar pride od tod, da si je tak posestnik od tuje srenje ali od razkosanih zemlja kupil več posesti, vsled teh pa ni zadobil nobene pravice do pašnikov. Marsikter plačuje zopet prav malo davka, ker se je njegova zemlja zdrobila in je njemu le ostalo pohištvo s soseskinimi pravicami. Če bi se tedaj po davkih sopsašniki razdelili, bi ta več, uni manj, kakor zahtevajo njegove pravice, od sopsašnikov dobil.

Iz tega se vidi, da davki niso pravična mera ali podlaga za razdelitev sopsašnikov.

Pa tudi po živini deliti ne kaže, ker je ta mera jako nestanovitna in nepravilna. Kak bogatin si lahko več klaje kupi in čez zimo prerediti veliko več živine kakor bi je mogel rediti po pridelkih svojih zemljiščinah.

travnikov ali košenin. Marsikter drug, ki je osiromašil, čeravno ima še vso svojo zemljiščno pravico do sopsašnikov, ima malo ali nič živine. Če bi se po živini tedaj razdeljevali sopsašniki, bi uni čez svojo pravico, ta pa pod to dobil od njih.

Najpravičnejša mera tedaj ostane ta po zemljah (gruntih) ali po zemljiščinih pravicah; saj se tudi sploh v srenji vse po zemljah deli in naklada, kar je pravic ali bremen.

Kar pa zadeva mero razdelitve po zemljah, je zopet več razmer, po katerih se morejo ceniti ali meriti zemlje. Dve poglavitni pravili vladate zastran tega. Eno bi bilo to, da bi zemlje (grunti) se šteje in jemalo za toliko, za kolikor so v zemljiščinih fasijonih od začetka zapisane, in da bi se potem delili sopsašniki. Ako se to pravilo vzame za veljavno, mora se dosledno na prvotne zemlje tudi to deliti v tem primerljeji, ako bi se med tem bila razkosila ktera zemlja in pripustiti bi se morala posamesnim deležnikom take zemlje razprava med seboj. Mnogo pravn in zavlek bi pa potem utegnili nastati, in vendar bi na zadnje ne prišlo na drugo pravilo. Drugo pravilo pa je to, da se zemlje štejejo po tem, kolikor ktera dela ali plačuje v srenjo. Delo in plačilo v srenjo je že tudi uravnano po tem razmerji, v katerem so zemlje od nekda do danes ostale, ali po razmerji, po katerem se je razkosila kakošna zemlja, in po katerem je ostala pašna pravica pri hiši ali pa je šla s katerim koscem zemlje ali pa se je prodala celo posebej; to pa se je malo kadaj zgodilo. Na dalje je potem res, da je veliko domačij v deželi, ktere imajo premalo zemlje, pa v sosesko za celo zemljo vkladajo, in imajo tudi gruntarske pravice, ako je kaj vleči. To izvira od tod, da se je veči del zemlje prodal, dobrote in bremen so pa ostala pri hiši. Večina odbora pa ni mogla potrditi nasveta poročevalca in misli, da se bodo najpravičnejše podlage stavile za razdelitev v vsakem primerljeji posebej.

Da se davki primerno na parte razdelé, to je naravno in namesti tega se ne more kaj drugzega postaviti.

Težka odločba je zastran tega ali imajo biti deli ali parcele razdeljenih sopsašnikov samostojen ali k posesti spadajoč del. Do zdaj se je na eni in na drugi način in sicer pri razdelitvah, pri posilnih (eksekutivnih) prodajah itd. ravnalo. Tudi pravde zastran te razmere so se reševale enkrat potem, enkrat po drugem načelu.

Kaj je pravo?

Če se pomisli, da sopsašniki so zapisani za srenjsko sopesest v davkinih knjigah in da so se tudi z vednostjo gosposke večkrat razdeljevali tako, da so posamesni deli samostojni postali in se v javne knjige za take zapisali, da imajo razdeljeni kosci biti samostojna lastnina. Na drugej strani je pa tudi res, da prav za prav vživalna ali posestna pravica ene zemlje do sopsašnikov je izvirala iz nje same, in da se je večkrat cenila in prodala z zemljo vred v eksekutivni prodaji, in da je kupščina šla za vse vkup ob enem za tabulirance zemlje. Če se pa pomisli, da so tabuliranci zavarovani na posestih tako, kakor so, da so sopsašniki bili večidel skupno podeljeni soseskam in ne posamesnim posestim, in da niso v davkinih knjigah njim, ampak soseskam skupno pripisani, toraj se tabuliranci ne morejo opirati na to, da bi pašniške pravice spadale k zemljam, in da bi za nje dobljeni deli ne mogli postati samostojni. To pa se strinja tudi z onim načelom, ki velja pri nas, da se smejo razkosovati zemlje, in se strinja tudi z gospodarstvenim napredkom, kajti samostojni deli se bojo bolje obdelovali, draže prodajali in pa selitve na njih zlajšale.

Odločbe zastran dreves itd. so naravne. Tu sem

bi spadale odločbe, kake pravice imajo lazi, to je, njive po sopsašnikih, ki se le za eno leto naredé, in vrti, to je, njive ali košenine, ktere so že več ali cele že 30 let. Nasvetoval jih je tudi poročevalec, ali odbor misli, da zastran teh razmer ni treba izreči posebnih pravil, da se bode že razsodilo od obravnovalne gosposke.

Razkošenje sopsašnikov na premajhne dele ne kaže, in tudi ne bi bilo zastran dobre, vspešne kulture ugodno, zato je bolje, da se taki mali pašniki prodajo. Le ko bi morebiti kaki soseski neobhodno potreben bil tak pašnik, sme se privoliti razdelitev na manje kosce.

Ker je več krajev v domovini, posebno na Notranjskem, kjer je ovčja reja poglaviten dohodek, sicer pa sopsašniki niso za nikakoršno drugo rabo kot za pašo pripravi, zato bi se godila dotičnim srenjam krivica, ako se ne bi postavila izjema zastran taci sopsašnikov. Da skoz ta postavna vratica, le za ovčice tu in tam vstvarjena, se ne zmuzne tudi goved in njej služni sopsašniki, zato je pa tudi ta izjema tako omejena, da se postava ne more napačno in lažnjivo rabiti.

Namen celi postavi je očividno ta, da se našim soseskam koristi. Ako bi se sopsašniki bili razdelili ali hoteli razdeliti brez vsega postavnega upliva, bilo bi najbolje. Pa še danes imamo v deželi sopsašnikov toliko ali pa še več kakor travnikov. To je žalostno in tega krivo je to, da je v tej in unej srenji kak človek, ki bi zarad lastnega svojega dobička, ki ga zdaj neizmerno vživa, zaviral razdelitev, čeravno si to želi že davno večina posestnikov. Da se neče važno delo razdelitve samo včas dosti dragim uradniškim rokam izročiti, to dokazuje, da se 2 leti na prosto voljo daje srenjam, da si same razdelé pašnike in se skažejo s tem. To je dvakrat toliko časa, kakor ga je bilo 1768. leta postavljenega za razdelitev vseh sopsašnikov v deželi.

Ako se ne zgodi prostovoljno, tedaj je pa neobhodno potrebno, da se razdelitev izroči kaki gosposki in da se čas odloči, dotlej mora biti končana razdelitev.

Ker je pa zboljšava zemlje cilj in konec vsi postavi, zato je odbor mislil, razdelitev zapovedati, in izpeljavo tega koristnega namena staviti pod kazen v denarjih, in ko tudi to ne bi pomagalo, v prodajo zamenjenega dela. Kazni bi imele teči v deželni zaklad za obdelovanje zemlje, ne pa v srenjsko ali občinsko kaso, sicer bi šla kazen iz žepa v žep nazaj. — Tudi v starih postavah je bila izrečena kazen ali zguba dela na to, če ni kdo pridobljenega dela zboljšal.

V starejih postavah so grajščine bile postavljene za vso razpravo razdelitve, in če te ne bi bile izpolnile dolžnosti svoje, kresije. Danes imamo za to izvoliti ali kako c. k. uradnijo ali naše avtonomne občine, ker še okrajnega zastopa nimamo. Dosedanje servitutne gosposke poznajo enake okoliščine, in obravnavajo zemljiščine razmere. Od njih je pričakovati najbolja in gotova izpeljava postave. Kjer so pa te že končale svoje delo, ali kjer je to prišlo na kantonske gosposke, ondinaj te zvršijo razdelitev. Ako pa srenje spoznajo korist, in in če one same izpeljejo razdelitev, pa ni treba ne te ne une gosposke, in to bi bilo najbolje in najboljši kup.

Ker je pa silna potreba, da se razdelé in zboljšajo sopsašniki, zato se mora tudi skrbeti kakor se je skrbelo v starejih postavah za to, da imajo srenje posebne nagibe, da razdelijo in zboljšajo sopsašnike. Po postavi od 5. novembra 1768. l. se je imel odpustiti nov davek od razdeljenih sopsašnikov skozi 10 let; po ukazu od 16. maja 1769. leta in po patentu od 17. aprila 1784. leta se je zagotovilo desetinsko oproščenje razdeljenih sopsašnikov za 30 let. Tak nagib je še danes ta, da se na razdeljene dele ne naloži brž veči davek, temveč da dosedanji ostane še za več let, in da se obrav-

navna pisma razdelitve oprosté štempeljna (koleka) in drugih davščin, kakor so bila oproščena tudi pri servitutnih obravnavah. Dobiček, ki iz tega izvira za sopesestnike pašnikov pa tudi ne gré nikakor na zgubo državi, ker ravno vsled oproščanja davkov se bode čez malo časa mogel naložiti večí davek na razdeljena in zboljšana zemljišča. Tedaj tudi dosti vzroka, da država privoli v to, da se 10 let davek ne povekša. Zastran davkov pa nima deželni, ampak državni zbor določno sklepati, zato odbor nasvetuje, da naj se od deželnega zbora sklene prošnja do c. kr. vlade in po vladi do državnega zbora.

Tako se je glasilo dr. Tomanovo sporočilo.

0 menjalnih zemljiščih (menjalkah).

Z nasvetom postave za razdelitev sopsašnikov je dr. Toman poročal tudi o postavi, ki naj se ob enem osnuje zarad menjalk, in je podpiral ta nasvet tako-le:

„Če se pomisli, da so menjalna zemljišča v posesti in v menjalnem vžitku dveh ali še več oseb cela ali deloma po kakem gotovem redu za neki čas, koj se razvidi, da taka zemljišča se ne obdeljujejo tako, kakor taka, katerim lastnik je le ena oseba. Vsak vživalec hoče na enkrat vse vzeti od zemlje in jej ne dá nič, ne skrbi nič za to, da bi tudi njegovemu nasledniku zopet kaj dala dohodka. Vsa rodovitnost takih zemljišč mora počasi ponehati in na zadnje nima noben sopesestnik od nje nič. In kako težko in krivično se davki sprejemajo od tacihi zemljá! Če so vsi sopesestniki v eni davkarski občini, so v posestne knjige sicer vsi sopesestniki vpisani, ali dačne bukvice dobí le tisti, ki je prvi imenovan; ta mora davek odrajtati, naj dobí delež od drugih sopesestnikov ali ne. Taka raba zemlje je sploh napačna, pri nas pa, ki imamo malo malo dobre zemlje, je dvojni greh, ako se opušča skrb za odvezo takih, koristni rabi zemlje nasprotnih razmer. Dvojni greh in prevelika zguba je pa posebno pri nas še zavolj tega, ker nimamo prav veliko dobrih zemljišč in sicer v postojnskem, bistriškem, ložkem, planinskem, radoliškem, ribniškem in senožeškem kantonu itd.

Da se zemljišča oprosté take napačne menjalne zveze, treba je postave, ki je dozda še nimamo, ker postava od 5. julija 1853. l. le veljá zastran tacihi zemljišč, ki so v sopesesti ali v sovžitku med nekdanjimi grajščinami in podložnimi, ali občinami ali pa medobčinami, ne pa zastran menjalnih zemljišč, ki so v sopesesti ali v sovžitku ene ali dveh ali več oseb.

Gospodarska skušnja.

Kako pokončavati škodljive bele metulje.

Izveden tržašk vrtnar je posestnikom na Krasu svetoval, da bele metulje, ki zasirjejo na milijone požrešnih gosenic po vrtilih in na polji, najlože pokončajo s tem, da proti mraku na večer s slamo, oblanicami ali enako šaro napravijo majhne ognje, kakih 50 sežnjev saksebi. Ves tak mrčes, kakor je znano, sam sili v luč, in se tukaj v ognji pokončá.

Národne stvari.

Tabor v Žavcu 6. dne t. m.

Ob treh popoldne se je začel tabor. Obravnavalo in sklenilo se je sledeče:

1. Slovenski jezik mora biti na Slovenskem izključljivo uradni jezik in v ta namen se mora neodlagoma

določiti obrok od pol leta, do kterega morajo znati slovenščino v besedi in pismu in sestaviti nemudoma iz učenih in izvedenih mož komisija, ktera bo imela voditi pri vseh sedanjih in prihodnjih uradnikih skušnje iz znanja slovenskega jezika.

2. Cerkevna vlada mora na Slovenskem uradovati v slovenskem jeziku in v bogoslovnici predmete, kateri se nemški predavajo, podučevati v slovenščini.

3. Za povzdigo kmetijstva in gospodarstva sploh nam je treba dobrih šol za poljedelstvo, vinorejo, sadje-rejo, svilorejo in gozdnarstvo, da se ta namen doseže, imajo se pri nas osnovati potrebne šole brž ko brž, potem tudi slovensko gospodarsko društvo.

4. Da so ljudske učilnice na Slovenskem čisto slovenske, v srednjih učilnicah učni jezik slovenski, nemški oziroma laški jezik ostane učni predmet.

5. Da se Slovenci združijo v zedinjeno Slovensko.

Gosp. Iv. Žuža stopi prvi na leco in pozdravlja v imenu osnovalnega odbora zbrano ljudstvo z besedami Hermanovimi: „Bog kliče; Slavjani predolgo tlačeni stopajo čvrsto pred svet na svoje slavno mesto.“ To so važne besede, vredne, da si jih vsak Slovenec globoko v srce vtisne. Zgodovina kaže, da smo tlačeni narod nad 1000 let. Novejše razmere so se malo poboljšale. Narod napreduje v duševni zmožnosti in v materijalnem obziru vendar ne tako, kakor je treba. Če pogledamo okoli sebe, vidimo, da na Goriškem in v Primorji gospodari Slovincem na kvaro laški živelj, na Magjarskem pa magjarski. Tudi Slovincem na Štajarskem in Koroškem se ne godí dosti bolje. (Klici: Res je!) Tudi tu nima naš narod več pravice, ko od peči do praga pod slamnato streho. (Res je!) To se mora zboljšati, al vse na postavni poti, zakaj prešel je čas, ko so v hrupu iskali pravice. Čast je za savinsko dolino, da je napravila 2. tabor, pri katerem hočemo javno izreči svoje želje vladi. Mi zahtevamo od Avstrije, kateri smo zvesti sinovi, svoje narodne pravice; mi zahtevamo, da veljamo toliko ko drugi. To izreči je namen taboru. Govornik pozdravlja vse došle taborčane, in ko omenja nazočih Kranjcev, vsklikne ves tabor: „Živili Kranjci!“

Za predsednika nasvetuje gospoda dr. Vošnjaka, kterega pozdravlja tabor z živio-klici. On si naprosi za zapisnikarja gg. Jurčiča in Tomšiča in sklepa svoj kratek govor s temi besedami: Ako bomo danes soglasno sklepali in izrekli, da hočemo vživati vse pravice, mora nam jih vlada dovoliti, ako je pravična.

Prvo besedo dobí gosp. dr. Ploj, ki blizo tako-le govori: Dragi Slovenci! zbrali smo se, da pod milim nebom razodenemo svojo voljo, da glasno izrečemo, kje so naše rane, kaj nam je na srcu, kaj nas teži. Izreči moramo, da Slovenci smo in hočemo biti. (Klici: Hočemo biti Slovenci!) Da bi se to ne vresničilo, da bi nehali biti Slovenci, so nasprotniki si prizadevali 1000 let, 1000 let so kopali brezdno, da bi pogreznili narod naš, da bi izbrisali spomin o glasu, kateri se sliši o Muri, Dravi, Savi in Vaši bistri Savini. Al vsega tega niso dosegli. Delali so račun brez krčmarja. To dokazuje Vi, da Slovenci smo in da hočemo biti (hočemo!). Na noge toraj, Slovenci! Povejmo in pokažimo sovražnikom, da hočemo biti gospodarji v svoji deželi! Mi hočemo, da bo naša beseda veljavna, da ne bo za pečjo sedela, nemškutarija pa se šopirila. Vprašam vas, kje ima nemštvo najvažnejši sedež? V uradnijah. Jaz nisem sovražnik Nemcu in tudi Vi ne, mi ga ljubimo ko soseda, imeti pa hočemo z njim enake pravice v Avstriji. Na Hrvaškem se uraduje hrvaško, na Magjarskem magjarsko, na Nemškem nemško, na Laškem laško, pri nas pa se pisari in uraduje v takem jeziku, kterega malokdo razume. Ali ni to žaljenje celega naroda? Dragi Slovenci, čas je, da se pri nas tudi tako godí,